

Відгук офіційного опонента
кандидата економічних наук, доцента
Василик Алли Володимирівни
на дисертаційну роботу Білецького Олександра В'ячеславовича
на тему «Формування і використання людського капіталу
в інноваційній економіці», яку представлено до захисту
у спеціалізованій вченій раді Д 11.051.03 у Донецькому національному
університеті (м. Вінниця) МОН України на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.07 – демографія,
економіка праці, соціальна економіка і політика

Актуальність теми дисертації

Сучасні тенденції прискорення науково-технічного прогресу, стрімкого поширення новітніх технологій у всіх сферах людської життєдіяльності, становлення знаннєвої економіки й глобалізаційні процеси, що в Україні ще й супроводжуються тривалою соціально-економічною та політичною кризою, і як наслідок, розвитком негативних тенденцій у відтворенні продуктивних сил людей, особливо актуалізували проблему пошуку нових джерел стійкого економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Одним з таких джерел є формування та примноження людського капіталу українського суспільства.

Дійсно, на сучасному етапі економічного розвитку в умовах обмеженості основних видів ресурсів є очевидним, що єдиною можливістю існування успішної економіки є необхідність інтенсивного розвитку на інноваційній основі. Ключовими у зміні парадигми розвитку суспільства є питання щодо наявності достатньої кількості потенційних людських ресурсів відповідної якості. Тобто розвиток людського чинника набув ознак першочергової умови інноваційного перетворення економіки та суспільного прогресу. Отже, у сучасних умовах особлива увага науки і практики має бути приділена питанням поглибленого вивчення особливостей та можливостей людського капіталу як чинника інноваційного розвитку національної

економіки та розробці дієвих механізмів щодо його ефективного формування та використання на всіх рівнях.

Враховуючи вищезазначене, актуальність представленої дисертантом роботи, в якій досліджено процеси формування та використання людського капіталу в інноваційній економіці, не викликає сумнівів.

Наукова новизна одержаних результатів

Робота містить ряд результатів, які слід визнати науково-новими.

Як найбільш вагомі наукові результати, що розкривають особистий внесок автора у розробку проблеми та характеризують новизну роботи, слід відзначити такі:

1. Надано авторське визначення поняття *«людський капітал»*, який запропоновано розуміти як частину креативних людських ресурсів (креативний клас), що через їх матеріальне високоякісне забезпечення, накопичені якісні знання, інтелектуальні та високі технології, створюють частку інноваційної та наукоємної продукції у ВВП, конкурентоспроможну на світових ринках (с. 32).

2. Запропоновано під *стратегією формування і використання людського капіталу* розуміти напрям спільних дій економічних суб'єктів щодо надання людському капіталу якостей, здатних продукувати інновації, та щодо створення соціально-економічних, організаційних та правових умов для максимально можливої реалізації зазначених якостей, що має охоплювати всі рівні (від національного до індивідуального) та акцентувати увагу на таких складових процесу управління людським капіталом, як формування та використання (с. 149-150).

3. Представлено авторське бачення *системи стратегічних напрямів формування людського капіталу в умовах інноваційної економіки* (с. 157) з урахуванням висновку, що на етапі формування людського капіталу мають створюватись передумови для набуття даним капіталом інноваційних якостей.

4. Обґрунтовано необхідність здійснення *індикативної моніторингової оцінки якості формування та використання людського капіталу*, під якою

запропоновано розуміти періодичну різнорівневу (держава, регіон, підприємство) оцінку стану і тенденцій формування та використання людського капіталу на основі інтегрального показника який формується з відповідних індикаторів та відображає якість вказаних процесів (с. 165-169).

Достовірність і обґрунтованість наукових положень, висновків та рекомендацій

Достовірність та обґрунтованість викладених наукових положень, висновків та рекомендацій базується на використанні офіційних матеріалів і публікацій комісій ООН, Міжнародної організації праці, Всесвітнього економічного форуму, законодавчих та програмних документів України – Законів України, Указів Президента України, Постанов Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України, статистичних матеріалів Державної служби статистики України, наукових робіт провідних вітчизняних і зарубіжних учених, результатів власних досліджень автора.

Крім того, достовірність результатів проведеного дослідження забезпечується використанням діалектичного методу наукового пізнання, а також загальнонаукових методів пізнання, зокрема, формальної і діалектичної логіки, індукції та дедукції, комплексного аналізу і синтезу, порівняльно-економічного та статистичного аналізу, економіко-математичного моделювання та ін.

Зв'язок дисертаційної роботи з напрямками наукових досліджень

Дисертаційну роботу виконано відповідно до тематики науково-дослідної роботи кафедри «Управління персоналом та економіка праці» Донецького національного університету (м. Вінниця) МОН України за держбюджетною темою «Регулювання соціально-економічного розвитку України: людський вимір» (номер держреєстрації 0111U008157), у рамках якої визначено фактори формування і розвитку людського капіталу в Україні.

Теоретичне і практичне значення одержаних результатів

Теоретичне значення результатів дисертаційної роботи полягає у поглибленні існуючих теоретико-методологічних засад дослідження людського капіталу в умовах становлення інноваційної економіки, зокрема щодо процесів його формування й використання.

Практичне значення отриманих результатів підтверджено їх використанням в діяльності Міністерства економічного розвитку і торгівлі України (довідка № 3003-06/13122-07 від 22.04.2015 р.), Департаменту економічного розвитку, торгівлі та промисловості Львівської обласної державної адміністрації (довідка № 1-23-2272 від 15.05.2015 р.), Комунального підприємства «Фінансист» (м. Могилів-Подільський) (довідка № 12 від 10.09.2015 р.). Результати досліджень також використано в навчальному процесі Донецького національного університету (м. Вінниця) МОН України при викладанні дисциплін «Економіка праці та соціально-трудова відносини» та «Управління трудовим потенціалом» (довідка № 134/01-08/01.13 від 08.09.2015 р.).

Відповідні довідки містяться в додатках до дисертації.

Недоліки та дискусійні положення щодо змісту дисертаційної роботи та автореферату

Відзначаючи в цілому достатній науковий рівень розробок здобувача в результаті проведених досліджень та обґрунтованість одержаних результатів, необхідно вказати на наявність певних недоліків і дискусійних положень.

1. Конкретизації потребує позиція автора щодо оцінки взаємозв'язку між інвестиціями в людський капітал та економічним зростанням, а саме про який рівень освіти має йти мова – базовий, професійний, вторинний і т.і., оскільки з даних, наведених на с. 29-30, виходить, що професійна освіта не виступає передумовою економічного зростання (у якості прикладу наведено досвід «азійських тигрів», а також країн післявоєнної Європи). Крім того, на с. 30 зазначено, що взаємозв'язок між людським капіталом і економічним

зростанням у довгостроковому періоді дотепер однозначно не визначений, що є доволі суперечливим твердженням.

2. Поза увагою дисертанта залишився мікроекономічний аспект формування та використання людського капіталу. Лише в теоретичному розділі дотично згадується про корпоративний рівень (с. 34, 40, 41 тощо), однак даний аспект не знайшов розвитку у подальшому викладеному матеріалі. Це є безперечним недоліком дослідження, оскільки і становлення інноваційної економіки, і використання людського капіталу через трудову діяльність його носія–людини праці, і, власне, комерціалізація людського капіталу знаходять втілення саме на мікрорівні, і, що є не менш важливим, в Україні існують досить вдалі приклади забезпечення результативності господарської діяльності саме через формування належних характеристик людського капіталу у первісному визначенні поняття «капітал» – активи. Серед таких прикладів можна навести приклади компаній «Новокраматорський машинобудівний завод», «ДТЕК», «Донецьксталь» та ін. Це є тим більш важливим, що, як зазначається на с. 56 дисертаційної роботи, встановлення професійно-кваліфікаційних стандартів, які відповідають реальним вимогам роботодавців – один з найважливіших системних заходів у сфері відтворення людського капіталу.

3. Відповідно до прогнозів ООН, за збереження існуючих тенденцій, до 2050 р. кількість громадян країни скоротиться до 33 млн. чол. Приблизно такими ж є дані Інституту демографії і соціальних досліджень НАН України (36 млн. чол.) (с. 72). Цей сценарій можна було б вважати прийнятним в контексті розвитку інноваційної економіки, якщо б мова йшла про кардинальне збільшення продуктивності праці, в іншому випадку вказана значна депопуляція загрожує економічній безпеці держави. Тому аспект продуктивності праці вбачався б украй важливим в контексті аналізу трансформаційних змін в економіці України.

4. Певного корегування потребує теза щодо приросту заробітної плати як індикатора освітнього й професійного потенціалу працівника (с. 77-78). Дійсно, в умовах розвинутої економіки пряма залежність «рівень освіти – рівень заробітної плати» є очевидною, що визначає відповідну спрямованість

заходів щодо розвитку людського капіталу в даній групі країн. Що ж стосується країн з перехідною економікою, до яких належить і Україна, вказана залежність не справджується, а отже мотиваційна складова забезпечення необхідної якості робочої сили потребує корегування з метою формування необхідної якості людського капіталу.

5. Заслуговує на увагу авторський підхід щодо інтегрального оцінювання формування і використання людського капіталу, втілений у схемі на рис. 3.5. Водночас, даний підхід представлено в постановочному плані. Вважаємо за необхідне відзначити доцільність проведення відповідних розрахунків, які надали б змогу оцінити реальну націленість соціально-економічної політики держави на розбудову інноваційної моделі економіки. Також хотілося б, щоб автор в подальшому продовжив ці дослідження, розширюючи часові рамки та коло об'єктів дослідження.

6. Загалом дисертація і автореферат Білецького О.В. написані й оформлені грамотно. Однак, в тексті дисертації та автореферату трапляються деякі граматичні і стилістичні помилки, а у списку використаних джерел – випадки відхилення від вимог щодо оформлення.

Загальні висновки по дисертаційній роботі

Усі зазначені зауваження не впливають на загальний позитивний висновок щодо рівня дисертаційної роботи і кваліфікації автора. Оцінюючи роботу в цілому, можна зробити висновок, що автору вдалося вирішити поставлені наукові завдання, в результаті чого здійснено дослідження важливих проблем економіки праці, соціальної політики та економіки.

Дисертаційна робота Білецького Олександра В'ячеславовича на тему «Формування і використання людського капіталу в інноваційній економіці» виконана на високому науково-теоретичному рівні та є самостійною завершеною науковою роботою, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати стосовно дослідження людського капіталу як чинника інноваційного розвитку національної економіки та розробки науково-практичних рекомендацій щодо його спрямованого формування та використання.

Опубліковані автором дослідження наукові роботи та автореферат повною мірою відображають основні положення змісту дисертації. Висловлені зауваження та дискусійні положення не впливають на загальну позитивну оцінку роботи.

Дисертацію виконано на належному науковому рівні, робота повністю відповідає вимогам п. 9, 11, 12, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», а її автор Білецький О.В. заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.07 – демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика.

Офіційний опонент

доцент кафедри управління

персоналом та економіки праці

ДВНЗ «Київський національний

економічний університет ім. В. Гетьмана»

МОН України,

кандидат економічних наук, доцент

[Handwritten signature]

Василик А.В.

[Handwritten signature]
«18» вересня 2016 р.